

โครงการการประเมินผลสัมฤทธิ์
เรื่อง การแต่งเครื่องแบบนักเรียนของนักเรียน
ซึ่งนับถือศาสนาอิสลามในสถานศึกษาที่ขอใช้พื้นที่วัดหรือที่ธรณีสงฆ์
เป็นที่ตั้งของสถานศึกษา ตามข้อ ๑๒ ของระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ
ว่าด้วยเครื่องแบบนักเรียน พ.ศ. ๒๕๕๑ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติม
โดยระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยเครื่องแบบนักเรียน
(ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๑

โดย

นายอรรถฐานนท์ มะลาม
รหัสประจำตัว ๒๓๕๑
สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

โครงการนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
ตามหลักสูตรการพัฒนานักกฎหมายภาครัฐระดับปฏิบัติการ รุ่นที่ ๒๓
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๖

**โครงการการประเมินผลสัมฤทธิ์ เรื่อง การแต่งเครื่องแบบนักเรียนของนักเรียน
ซึ่งนับถือศาสนาอิสลามในสถานศึกษาที่ขอใช้พื้นที่วัดหรือที่ธรณีสถิงเป็นที่ตั้ง
ของสถานศึกษา ตามข้อ ๑๒ ของระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยเครื่องแบบนักเรียน
พ.ศ. ๒๕๕๑ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยเครื่องแบบนักเรียน
(ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๑**

โดย นายอรรถฐานนท์ มะลาม

๑. โครงการการประเมินผลสัมฤทธิ์ เรื่อง การแต่งเครื่องแบบนักเรียนของนักเรียนซึ่งนับถือศาสนาอิสลามในสถานศึกษาที่ขอใช้พื้นที่วัดหรือที่ธรณีสถิงเป็นที่ตั้งของสถานศึกษา ตามข้อ ๑๒ ของระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยเครื่องแบบนักเรียน พ.ศ. ๒๕๕๑ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยเครื่องแบบนักเรียน (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๑

โดยที่ผู้จัดทำโครงการดำรงตำแหน่งนิติกรปฏิบัติการในสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งปัจจุบัน เกิดกระแสสังคมที่ปรากฏตามข่าวสารทั่วไปจำนวนมากในประเด็นว่าสถานศึกษาบางแห่งได้มีการห้ามนักเรียนหญิงที่นับถือศาสนาอิสลามสวมผ้าคลุมศีรษะ (ฮิญาบ) ในการไปสถานศึกษา และหากฝ่าฝืนอาจได้รับโทษทางวินัยตามระเบียบที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด โดยกระทรวงศึกษาธิการได้แก้ไขเพิ่มเติมระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยเครื่องแบบนักเรียน พ.ศ. ๒๕๕๑ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยข้อ ๓ ของระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยเครื่องแบบนักเรียน (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๑ ได้แก้ไขเพิ่มเติมข้อ ๑๒ วรรคสอง ของระเบียบดังกล่าว โดยได้เพิ่มการกำหนดข้อยกเว้นการแต่งเครื่องแบบนักเรียนสำหรับสถานศึกษาที่ขอใช้พื้นที่วัดหรือที่ธรณีสถิงเป็นที่ตั้งของสถานศึกษาว่าการแต่งเครื่องแบบนักเรียนให้เป็นไปตามสัญญาหรือข้อตกลงระหว่างวัดกับสถานศึกษา จึงมีความเป็นไปได้ว่าวัดกับสถานศึกษาดังกล่าวจะมีสัญญาหรือข้อตกลงเพื่อกำหนดให้สถานศึกษาออกกฎ ระเบียบ คำสั่งหรือข้อห้ามนักเรียนหญิงที่นับถือศาสนาอิสลามสวมฮิญาบและกระโปรงคลุมข้อเท้าหรือนักเรียนชายห้ามสวมกางเกงขาสั้นก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติในการแต่งกายตามหลักศาสนาอิสลามได้ อันจะถือได้ว่าระเบียบดังกล่าวไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์หรือเป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการนับถือศาสนาของบุคคลและเป็นการกระทบต่อสิทธิหรือเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ ดังนั้น ผู้จัดทำโครงการจึงเลือกปัญหาดังกล่าวเพื่อจัดให้มีการประเมินผลสัมฤทธิ์ของระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยเครื่องแบบนักเรียน (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๑ ซึ่งเป็นกฎหมายที่อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ในบทบัญญัติมาตรา ๗๗^๑ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

^๑ มาตรา ๗๗ รัฐพึงจัดให้มีกฎหมายเพียงเท่าที่จำเป็น และยกเลิกหรือปรับปรุงกฎหมายที่หมดความจำเป็นหรือไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ หรือที่เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพ โดยไม่ชักช้า เพื่อไม่ให้เป็นการกะแก่ประชาชน และดำเนินการให้ประชาชนเข้าถึงตัวบทกฎหมายต่าง ๆ ได้โดยสะดวกและสามารถเข้าใจกฎหมายได้ง่ายเพื่อปฏิบัติตามกฎหมายได้อย่างถูกต้อง

๑.๑ ความเป็นมาและสภาพปัญหา

(๑) กฎหมายนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหาดิ

พระราชบัญญัติว่าด้วยเครื่องแบบนักเรียน พ.ศ. ๒๕๕๑^๒ มีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดให้มีเครื่องแบบนักเรียนไว้เป็นมาตรฐานกลาง เพื่อประโยชน์ในการประหยัดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยและสร้างวินัยให้นักเรียน รวมทั้งเป็นการคุ้มครองเพื่อมิให้บุคคลอื่นแต่งเครื่องแบบนักเรียนโดยไม่สิทธิที่จะแต่ง โดยกระทรวงศึกษาธิการได้ออกระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยเครื่องแบบนักเรียน พ.ศ. ๒๕๕๑ เพื่อกำหนดลักษณะของเครื่องแบบนักเรียนแบ่งตามระดับและประเภทการศึกษาต่าง ๆ ซึ่งเป็นเครื่องแบบนักเรียนทั่วไปและเครื่องแบบนักเรียนสำหรับนักเรียนซึ่งนับถือศาสนาอิสลาม โดยข้อ ๑๒^๓ ของระเบียบดังกล่าวกำหนดให้นักเรียนซึ่งนับถือศาสนาอิสลามในสถานศึกษาอื่นนอกจากสถานศึกษาเอกชนสอนศาสนาอิสลาม อาจเลือกแต่งเครื่องแบบนักเรียนตามที่กำหนดไว้ในวรรคหนึ่งหรือตามแบบที่สถานศึกษากำหนดได้ตามความสมควรใจได้

(๒) มาตรการสำคัญที่ทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกฎหมาย

เนื่องจากบุคคลผู้นับถือศาสนาอิสลามอาจแต่งกายตามหลักศรัทธาปฏิบัติและหลักปฏิบัติของอิสลามซึ่งเป็นสากลต่างจากบุคคลผู้นับถือศาสนาอื่น โดยระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยเครื่องแบบนักเรียน พ.ศ. ๒๕๕๑ ได้กำหนดลักษณะของเครื่องแบบนักเรียนทั่วไปและเครื่องแบบนักเรียนสำหรับนักเรียนซึ่งนับถือศาสนาอิสลามในสถานศึกษาอื่นนอกจากสถานศึกษาเอกชนสอนศาสนาอิสลามไว้เป็นมาตรฐานกลาง โดยนักเรียนซึ่งนับถือศาสนาอิสลามอาจเลือกแต่งเครื่องแบบนักเรียนตามที่กำหนดไว้ในวรรคหนึ่ง (ตามหลักปฏิบัติของศาสนาอิสลาม เช่น นักเรียนหญิงสามารถสวมฮิญาบและกระโปรงคลุมข้อเท้า และนักเรียนชายสามารถสวมกางเกงขายาวได้) หรือตามแบบที่สถานศึกษากำหนด (ตามเครื่องแบบนักเรียนทั่วไป) ได้ตามความสมควรใจ ระเบียบดังกล่าวจึงถือว่าเป็นมาตรฐานกลาง

ก่อนการตรากฎหมายทุกฉบับ รัฐพึงจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกฎหมายอย่างรอบด้านและเป็นระบบ รวมทั้งเปิดเผยผลการรับฟังความคิดเห็น และการวิเคราะห์นั้นต่อประชาชน และนำมาประกอบการพิจารณาในกระบวนการตรากฎหมายทุกขั้นตอน เมื่อกฎหมายมีผลใช้บังคับแล้ว

รัฐพึงจัดให้มีการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายทุกรอบระยะเวลาที่กำหนด โดยรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องประกอบด้วย เพื่อพัฒนากฎหมายทุกฉบับให้สอดคล้องและเหมาะสม กับบริบทต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป รัฐพึงใช้ระบบอนุญาตและระบบคณะกรรมการในกฎหมายเฉพาะกรณีที่เป็น พึงกำหนดหลักเกณฑ์ การใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ของรัฐและระยะเวลาในการดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่บัญญัติไว้ในกฎหมายให้ชัดเจน และพึงกำหนดโทษอาญาเฉพาะความผิดร้ายแรง

^๒ หมายเหตุ : เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่พระราชบัญญัติเครื่องแบบนักเรียน พุทธศักราช ๒๔๘๒ ใช้บังคับมาเป็นเวลานาน บทบัญญัติบางประการจึงไม่เหมาะสมกับสภาพการณ์ในปัจจุบันสมควรปรับปรุง โดยกำหนดให้มีเครื่องแบบนักเรียนไว้เป็นมาตรฐานกลาง เพื่อประโยชน์ในการประหยัดและความเป็นระเบียบเรียบร้อย และสร้างวินัยให้นักเรียน รวมทั้งเป็นการคุ้มครองเพื่อมิให้บุคคลอื่นแต่งเครื่องแบบนักเรียนโดยไม่สิทธิที่จะแต่ง จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

^๓ ข้อ ๑๒ เครื่องแบบนักเรียนซึ่งนับถือศาสนาอิสลามในสถานศึกษาอื่นนอกจากสถานศึกษาเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

เพื่อให้ผู้นับถือศาสนาในทุกศาสนาสามารถแต่งกายไปสถานศึกษาเพื่อเข้าไปศึกษาตามสิทธิขั้นพื้นฐานโดยไม่ขัดต่อหลักศาสนาหรือหลักคำสอนตามความเชื่อของตนได้ร่วมกัน จึงเป็นมาตรการสำคัญที่ทำให้บรรลุดุฏประสงค์ของกฎหมายโดยไม่เกิดปัญหาในการแต่งเครื่องแบบนักเรียนสำหรับนักเรียนซึ่งนับถือศาสนาอิสลามแต่อย่างใด

(๓) สภาพปัญหาที่เกิดขึ้น

เนื่องจากเกิดกรณีที่ปรากฏตามสื่อข่าวสารทางสังคมเมื่อปี ๒๕๕๓ กรณีโรงเรียนมัธยมวัดหนองจอกได้มีคำสั่งห้ามนักเรียนมุสลิมสวมฮิญาบและเกิดการร้องเรียนคำสั่งดังกล่าวจนเป็นกระแสวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวางในสังคม ซึ่งมหาเถรสมาคมได้รับทราบปัญหาและพิจารณาเรื่องดังกล่าวเมื่อปี ๒๕๕๔ และมีมติที่ ๔๖/๒๕๕๔ สรุปว่าสถานศึกษาที่ขอใช้พื้นที่วัดหรือที่ธรณีสงฆ์เป็นที่ตั้งของสถานศึกษาต้องปฏิบัติตามขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี วิถีไทยและวิถีพุทธ และกฎระเบียบของวัด^๔ และเป็นเหตุให้กระทรวงศึกษาธิการได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมข้อ ๑๒ ของระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยเครื่องแบบนักเรียน พ.ศ. ๒๕๕๑ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยข้อ ๓^๕ ของระเบียบ

นักเรียนชาย

(๓) กางเกงใช้ผ้าสีเดียวกันกับสีผ้าของกางเกงนักเรียนทั่วไปที่ใช้ในสถานศึกษานั้น ขายาวระดับตาตุ่ม ปลายขาพับเข้าด้านใน

นักเรียนหญิง

(๓) ผ้าคลุมศีรษะ ใช้ผ้าสีขาวเกลี้ยงไม่มีลวดลายหรือสีเดียวกันกับสีผ้าของกระโปรง สีเหลี่ยมจัตุรัส ความยาวด้านละ ๑๐๐ – ๑๒๐ เซนติเมตร ขณะสวมใส่เย็บติดตลอดตั้งแต่ใต้คางจนถึงปลายมูมผ้า

(๔) กระโปรง ใช้ผ้าสีเดียวกันกับสีผ้าของกระโปรงนักเรียนทั่วไปที่ใช้ในสถานศึกษานั้น แบบสุภาพ พับเป็นจีบข้างละสามจีบทั้งด้านหน้าและด้านหลัง เมื่อสวมแล้วชายกระโปรงคลุมข้อเท้า

นักเรียนซึ่งนับถือศาสนาอิสลามในสถานศึกษาอื่นนอกจากสถานศึกษาเอกชนสอนศาสนาอิสลาม อาจเลือกแต่งเครื่องแบบนักเรียนตามวรรคหนึ่งหรือตามแบบที่สถานศึกษากำหนดได้ตามความสมัครใจ

^๔ มติมหาเถรสมาคม ที่ ๔๖/๒๕๕๔ คณะอนุกรรมการ ฯ ขอเสนอข้อควรปฏิบัติดังนี้

๑. โรงเรียนหรือหน่วยราชการใดที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ของวัดหรือที่ธรณีสงฆ์ การใช้พื้นที่ต้องปฏิบัติตามขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี วิถีไทยและวิถีพุทธ และกฎระเบียบของวัด

๒. ให้คณะสงฆ์มีส่วนร่วมในการพิจารณาการแต่งตั้งผู้บริหารของโรงเรียนหรือหน่วยราชการที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ของวัดหรือที่ธรณีสงฆ์

๓. ควรให้พระสงฆ์เข้าไปมีบทบาทในการกำหนดหลักสูตรการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาหลักคุณธรรมจริยธรรมทุกระดับชั้น

๔. โรงเรียนหรือหน่วยราชการใดขอใช้พื้นที่ของวัดหรือที่ธรณีสงฆ์ จักต้องหารือและได้รับความยินยอมจากเจ้าอาวาส และคณะสงฆ์ผู้ปกครองทุกระดับจนถึงเจ้าคณะจังหวัดก่อน

^๕ ข้อ ๑๒ วรรคท้าย นักเรียนซึ่งนับถือศาสนาอิสลามในสถานศึกษาอื่นนอกจากสถานศึกษาเอกชนสอนศาสนาอิสลาม อาจเลือกแต่งเครื่องแบบนักเรียนตามวรรคหนึ่งหรือตามแบบที่สถานศึกษากำหนดได้ตามความสมัครใจ ยกเว้นสถานศึกษาที่ขอใช้พื้นที่วัดหรือที่ธรณีสงฆ์เป็นที่ตั้งของสถานศึกษา การแต่งเครื่องแบบนักเรียนให้เป็นไปตามสัญญาหรือข้อตกลงระหว่างวัดกับสถานศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยเครื่องแบบนักเรียน (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๑ ได้แก้ไขเพิ่มเติมข้อ ๑๒ วรรคท้ายของระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยเครื่องแบบนักเรียน พ.ศ. ๒๕๕๑ โดยเพิ่มการกำหนดข้อยกเว้นสำหรับการแต่งเครื่องแบบนักเรียนสำหรับสถานศึกษาที่ขอใช้พื้นที่วัดหรือที่ธรณีสงฆ์เป็นที่ตั้งของสถานศึกษาว่าให้เป็นไปตามสัญญาหรือข้อตกลงระหว่างวัดกับสถานศึกษานั้น เมื่อพิจารณาระเบียบดังกล่าวแล้วสถานศึกษาดังกล่าวย่อมมีอำนาจทำสัญญาหรือข้อตกลงกับวัดแล้วออกกฎ ระเบียบหรือคำสั่งให้นักเรียนทุกคนไม่ว่าจะนับถือศาสนาใดต้องปฏิบัติตามการแต่งกายด้วยเครื่องแบบนักเรียนตามที่สถานศึกษากำหนดเพื่อเป็นการปฏิบัติตามขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี วิถีไทยและวิถีพุทธ และกฎระเบียบของวัด และอาจมีข้อห้ามนักเรียนหญิงซึ่งนับถือศาสนาอิสลามห้ามสวมคลุมฮิญาบและกระโปรงคลุมข้อเท้าหรือห้ามนักเรียนชายสวมกางเกงขาสั้น ซึ่งมีความเป็นไปได้ว่าสถานศึกษาหลายแห่งในประเทศไทยที่ขอใช้พื้นที่วัดหรือที่ธรณีสงฆ์เป็นที่ตั้งของสถานศึกษาอาจออกกฎ ระเบียบคำสั่งหรือข้อห้ามโดยทำเป็นสัญญาหรือข้อตกลงเพื่อไม่ให้นักเรียนหญิงสวมฮิญาบและกระโปรงคลุมข้อเท้าหรือนักเรียนชายสวมกางเกงขาสั้นเข้าไปในสถานศึกษาและอาจมีการหักคะแนนนักเรียนที่ฝ่าฝืนกรณีดังกล่าวได้ ดังเช่นเมื่อปี ๒๕๖๑ กรณีชาวปัตตานีซึ่งเป็นกลุ่มผู้ปกครองนักเรียนซึ่งนับถือศาสนาอิสลามได้ยื่นฟ้องศาลปกครองยะลา ในเรื่องโรงเรียนอนุบาลปัตตานีออกคำสั่งห้ามไม่ให้เด็กนักเรียนหญิงสวมฮิญาบไปสถานศึกษาและจะหักคะแนนเด็กที่ฝ่าฝืนคำสั่งดังกล่าว ซึ่งสถิติการสำรวจสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ที่ใช้คำว่า “วัด” นำหน้าชื่อทั่วประเทศมีทั้งหมด ๒๑,๑๒๕ แห่ง^๖ และมีสถานศึกษาจำนวนมากในประเทศไทยที่ขอใช้พื้นที่วัดหรือที่ธรณีสงฆ์เป็นที่ตั้งสถานศึกษา โดยมีนักเรียนซึ่งนับถือศาสนาอิสลามจำนวนมากเข้ารับการศึกษานในสถานศึกษาที่ขอใช้พื้นที่วัดหรือที่ธรณีสงฆ์เป็นที่ตั้งของสถานศึกษา หากวัดกับสถานศึกษาดังกล่าวทำเป็นสัญญาหรือข้อตกลงเพื่อห้ามนักเรียนหญิงสวมฮิญาบและกระโปรงคลุมข้อเท้าหรือห้ามนักเรียนชายสวมกางเกงขาสั้นเข้าไปในสถานศึกษาและหักคะแนนนักเรียนที่ฝ่าฝืน ย่อมส่งผลกระทบต่อการแต่งเครื่องแบบนักเรียนของนักเรียนซึ่งนับถือศาสนาอิสลามที่เข้ารับการศึกษานในสถานศึกษาดังกล่าวโดยตรงสรุปได้ว่าระเบียบดังกล่าวไม่มีความเหมาะสมกับสภาพการณ์ในเรื่องการแต่งเครื่องแบบนักเรียนของนักเรียนซึ่งนับถือศาสนาอิสลามในสถานศึกษาที่ขอใช้พื้นที่วัดหรือที่ธรณีสงฆ์เป็นที่ตั้งดังกล่าว

๑.๒ วิเคราะห์แนวทางในการแก้ไขปัญหา

จากข้อ ๑.๑ จะเห็นว่าระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยเครื่องแบบนักเรียน พ.ศ. ๒๕๕๑ ได้กำหนดให้มีเครื่องแบบนักเรียนของนักเรียนซึ่งนับถือศาสนาอิสลามไว้เป็นมาตรฐานกลาง โดยสามารถแต่งเครื่องแบบตามหลักศาสนาหรือไม่ก็ได้ตามความสมัครใจ ซึ่งเป็นไปวัตถุประสงค์ในการแต่งเครื่องแบบนักเรียนเพื่อประโยชน์ในการประหยัด และความเปราะบางระเบียบเรียบร้อยและสร้างวินัยให้แก่เด็กนักเรียนโดยไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ไม่ได้เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของปวงชนชาวไทย ไม่ได้เป็นอันตรายต่อความปลอดภัยของรัฐ และไม่ได้ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น

^๖ โรงเรียนวัด. (๒๕๖๕, ๖ ธันวาคม). ใน วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. สืบค้นเมื่อ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖, จาก <http://th.wikipedia.org/wiki/โรงเรียนวัด>

แต่อย่างใด แต่ปัจจุบัน ได้มีสถานศึกษาบางแห่งห้ามนักเรียนซึ่งนับถือศาสนาอิสลามแต่งเครื่องแบบตามหลักศาสนาของตน เช่น ห้ามนักเรียนหญิงสวมฮิญาบ อันก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติของนักเรียนซึ่งนับถือศาสนาอิสลามโดยตรง ต่อมา มีการแก้ไขเพิ่มเติมข้อ ๑๒ ของระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยเครื่องแบบนักเรียน พ.ศ. ๒๕๕๑ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยข้อ ๓ ของระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยเครื่องแบบนักเรียน (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๑ ได้กำหนดข้อยกเว้นสำหรับสถานศึกษาที่ขอใช้พื้นที่วัดหรือที่ธรณีสงฆ์เป็นที่ตั้งของสถานศึกษา สรุปว่า การแต่งเครื่องแบบนักเรียนเป็นอำนาจระหว่างวัดกับสถานศึกษาที่ขอใช้พื้นที่วัดหรือที่ธรณีสงฆ์เป็นที่ตั้งของสถานศึกษาสามารถจัดทำสัญญาหรือข้อตกลงเพื่อควบคุมการแต่งเครื่องแบบนักเรียนของนักเรียนซึ่งนับถือศาสนาอิสลามให้แต่งเครื่องแบบนักเรียนตามสัญญาหรือข้อตกลงได้ ซึ่งมีความเป็นไปได้ว่าจะมีสถานศึกษาหลายแห่งในประเทศไทยที่ขอใช้พื้นที่วัดหรือที่ธรณีสงฆ์เป็นที่ตั้งของสถานศึกษามีข้อห้ามนักเรียนซึ่งนับถือศาสนาอิสลามแต่งเครื่องแบบนักเรียนตามหลักศาสนาเช่นเดียวกัน ทั้งนี้ โดยอาศัยข้อ ๑๒ ของระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยเครื่องแบบนักเรียน (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๑ และอาจก่อให้เกิดปัญหาเกิดขึ้นในสังคมพหุวัฒนธรรมดังเช่นกรณีโรงเรียนมัธยมวัดหนองจอก และโรงเรียนอนุบาลปัตตานีได้อีก ทั้งที่ประเทศไทยมีประชาชนจำนวนไม่น้อยอาจมีความจำเป็นหรือข้อจำกัดในการเข้ารับการศึกษาศึกษาในสถานศึกษาในภูมิลำเนาหรือใกล้แหล่งอาศัยของตนซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่จะได้รับบริการจากรัฐ โดยมิได้คำนึงถึงว่าสถานศึกษาดังกล่าวจะมีการขอใช้พื้นที่วัดหรือธรณีสงฆ์ หากแต่คำนึงถึงความประหยัดและมีความประสงค์มุ่งเข้ารับการศึกษาศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเท่านั้น และโดยที่สถานศึกษาดังกล่าวไม่ใช่โรงเรียนสอนศาสนาโดยศาสนจักรที่จำต้องรักษาอัตลักษณ์ของศาสนาไว้แต่อย่างใด การแต่งเครื่องแบบนักเรียนซึ่งนับถือศาสนาอิสลามกรณีดังกล่าวจึงมิได้ส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาหรือเป็นการละเมิดสิทธิของวัดหรือขัดต่อหลักศาสนาอื่นอย่างมีนัยยะสำคัญ ซึ่งสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ของวัดหรือธรณีสงฆ์อาจจำเป็นต้องปฏิบัติตามขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี วิถีไทยและวิถีพุทธ และกฎระเบียบของวัดนั้น สามารถกระทำโดยวิธีอื่น ๆ นอกเหนือจากการห้ามนักเรียนซึ่งนับถือศาสนาอิสลามแต่งเครื่องแบบนักเรียนตามหลักศาสนาของตนเข้าไปศึกษาในสถานศึกษาได้ การที่สถานศึกษาห้ามนักเรียนซึ่งนับถือศาสนาอิสลามแต่งเครื่องแบบตามหลักศาสนาของตนเข้าไปศึกษาในสถานศึกษาที่ขอใช้พื้นที่วัดหรือที่ธรณีสงฆ์เป็นที่ตั้งของสถานศึกษา ย่อมถือว่าเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพเกินสมควรแก่เหตุหรือไม่ได้สัดส่วนระหว่างประโยชน์ที่ส่วนรวมจะได้รับกับผลกระทบต่อสิทธิหรือเสรีภาพในการปฏิบัติตามหลักศาสนาของตนในส่วนของการแต่งกาย เนื่องจากสิทธิและเสรีภาพของบุคคลต้องได้รับความคุ้มครองตามมาตรา ๒๕^๗ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ ดังนั้น จึงไม่จำเป็นต้องมีข้อยกเว้น

^๗ มาตรา ๒๕ วรรคหนึ่ง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มีได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำการนั้นได้ และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น

ในเรื่องการแต่งเครื่องแบบนักเรียนของนักเรียนซึ่งนับถือศาสนาอิสลามในสถานศึกษาที่ขอใช้พื้นที่วัดหรือที่ธรณีสงฆ์เป็นที่ตั้งของสถานศึกษาว่าต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามสัญญาหรือข้อตกลงระหว่างวัดกับสถานศึกษาแต่อย่างใด จึงสมควรยกเลิกสาระสำคัญที่ว่า สถานศึกษาที่ขอใช้พื้นที่วัดหรือที่ธรณีสงฆ์เป็นที่ตั้งของสถานศึกษา การแต่งเครื่องแบบนักเรียนให้เป็นไปตามสัญญาหรือข้อตกลงระหว่างวัดกับสถานศึกษา ที่ปรากฏในข้อ ๑๒ วรรคสอง ของระเบียบของระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยเครื่องแบบนักเรียน พ.ศ. ๒๕๕๑ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยเครื่องแบบนักเรียน (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๑ ต่อไป

๑.๓ ข้อเสนอแนะ

จากการวิเคราะห์ปัญหาดังกล่าว จึงเห็นควรยกเลิกความในวรรคสองของข้อ ๑๒ ของระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยเครื่องแบบนักเรียน พ.ศ. ๒๕๕๑ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยเครื่องแบบนักเรียน (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๑ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“นักเรียนซึ่งนับถือศาสนาอิสลามในสถานศึกษาอื่นนอกจากสถานศึกษาเอกชนสอนศาสนาอิสลาม อาจเลือกแต่งเครื่องแบบนักเรียนตามวรรคหนึ่งหรือตามแบบที่สถานศึกษากำหนดได้ตามความสมควรใจ”

๒. ประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการนี้

ผู้จัดทำโครงการได้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายตามมาตรา ๗๗ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย สรุปว่า ข้อ ๑๒ วรรคสอง ของระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยเครื่องแบบนักเรียน พ.ศ. ๒๕๕๑ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยเครื่องแบบนักเรียน (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๑ อาจมีผลบังคับใช้ในทางที่ประชาชนอาจถูกจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพในการปฏิบัติหรือแต่งกายตามหลักศาสนาของตนได้ ดังนั้น โครงการนี้สามารถนำไปเป็นแนวทางในการพิจารณายกเลิกระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยเครื่องแบบนักเรียน (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๑ ได้ ซึ่งจะเป็นการยกเลิกบทบัญญัติกฎหมายบางประการเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ หลักปฏิบัติต่อการนับถือศาสนา และคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามเจตนารมณ์ของบทบัญญัติของมาตรา ๗๗ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐